

RENDEMENT

WETENSCHAP

VAN DE APPLICATIECURSUS

VOOR VERLOSKUNDIGEN

DIE IN HET BUITENLAND ZIJN OPGELEID

Trees Wiegiers

Inleiding

Het beroep van verloskundige is in Nederland erg gewild. Ieder jaar krijgen de opleidingen veel meer aanmeldingen dan er plaatsen zijn en tot voor kort werd de toelating geregeld via een systeem van gewogen loting. Studenten die worden uitgeloot of weinig hoop hebben om toegelaten te worden, zoeken al jaren hun heil bij een opleiding in het buitenland, vooral in België, om toch maar dat vurig verlangde diploma te halen. In veel gevallen willen ze daarna in Nederland gaan werken. Het Nederlandse verloskundig systeem heeft ook altijd veel aantrekkingskracht uitgeoefend op buitenlandse verloskundigen. Men wil graag met eigen ogen zien hoe het kan dat in een hoog ontwikkeld land als Nederland thuis bevallen nog steeds mogelijk is en ook door de overheid gestimuleerd wordt en sommigen willen ook heel graag in Nederland werken.

Verloskundigen met een diploma van buiten de Europese Unie die in

Nederland willen werken, of ze nu buitenlands of Nederlands zijn, moeten daarvoor toestemming hebben van het Bureau buitenlandse diplomahouders van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Dat bureau kan aanvullende eisen stellen alvorens de verloskundige in Nederland haar beroep mag uitoefenen. Verloskundigen met een diploma uit een van de EU-landen, krijgen automatisch een 'gelijkstelling', wat wil zeggen dat ze ongeclauseerd kunnen worden opgenomen in het BIG-register en dus gerechtigd zijn om als verloskundige in Nederland te werken. Dat betekent echter nog niet dat ze ook gemakkelijk hun plek vinden in de Nederlandse verloskunde. Uit de NIVEL-registratie van verloskundigen^[1] blijkt dat tussen 1985 en 2000 jaarlijks ongeveer 25 verloskundigen een 'gelijkstelling' kregen op basis van hun buitenlandse diploma. Uit diezelfde registratiecijfers valt op te maken dat lang niet al deze verloskundigen ook daadwerkelijk in Nederland

werken. Ten minste 26% van de verloskundigen die tussen 1994 en 1998 een gelijkstelling kregen bleken in 1999 niet (meer) als verloskundige werkzaam te zijn en 15% was werkzaam in de tweede lijn, terwijl van de verloskundigen die in die periode van de Nederlandse opleidingen kwamen maar 4% niet (meer) werkzaam was in 1999 en 3% in de tweede lijn werkte (zie tabel 1). Van alle dan werkzame verloskundigen met een gelijkstelling blijkt 25% in 1999 in de tweede lijn te werken, tegenover 13% van de in Nederland opgeleide verloskundigen. Op zich verbaast dit niet, want in het buitenland opgeleide verloskundigen zijn onvoldoende bekend met de specifieke Nederlandse verloskunde: ze hebben geen ervaring met risicoselectie, hebben waarschijnlijk nooit eerder een thuisbevalling gedaan, hebben niet geleerd om een eigen praktijk te voeren en om zelfstandig te werken, maar zijn juist getraind om te

Trees Wiegiers is als onderzoeker verbonden aan het NIVEL

Tabel 1. Werksituatie in 1999 van verloskundigen die tussen 1994 en 1998 in Nederland van de opleiding kwamen of een gelijkstelling kregen.

Functie	in Nederland opgeleid		gelijkstelling gekregen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
zelfstandig gevestigd	219	66,2%	53	29,9%
in loondienst /vaste waarnemer	33	10,0%	11	6,2%
wisselend waarnemer	54	16,3%	10	5,6%
Totaal in eerste lijn	306	92,5%	74	41,8%
intramuraal werkzaam	11	3,3%	27	15,3%
niet praktiserend	14	4,2%	46	26,0%
onbekend	-	-	30	16,9%
Totaal	331	100,0%	177	100,0%

WETENSCHAP

Tabel 2. Motivatie van in het buitenland opgeleide verloskundigen om naar Nederland te komen en de applicatiecursus te gaan volgen (N = 55)

(doorslaggevende) reden om naar Nederland te komen:	genoemd	doorslaggevend
(willen) werken in Nederland	42	19
de applicatiecursus voor verloskundigen	31	16
ouders / familie woont in Nederland	10	3
partner had werk (gevonden) in Nederland	7	4
anders: verschillende redenen genoemd	19	13
(doorslaggevende) reden om in de Nederlandse verloskunde te willen werken:	genoemd	doorslaggevend
de mogelijkheid om thuisbevallingen te doen	42	21
ontevredenheid met het verloskundig systeem elders	34	18
de mogelijkheid om een eigen praktijk te voeren	14	3
ik heb de buitenlands opleiding gevolgd omdat ik in Nederland uitgeloot werd	12	6
anders: verschillende redenen genoemd	12	7
(doorslaggevende) reden om de applicatiecursus te gaan volgen:	genoemd	doorslaggevend
(willen) werken in de eerstelijns verloskunde	47	25
gerichte kennismaking met het Nederlandse systeem van verloskundige zorg	37	15
inhoudelijke bijscholing op het gebied van verloskunde	28	8
anders: verschillende redenen genoemd	11	5

werken in een klinische omgeving, als onderdeel van een medisch team.

In 2000, in reactie op de aanhoudende onrust over het tekort aan verloskundigen en de hoge werkdruk, is de KNOV, in samenwerking met het ministerie van VWS, gestart met een applicatiecursus, zodat het voor verloskundigen met een buitenlands diploma makkelijker en aantrekkelijker zou worden om in de eerste lijn te gaan werken. De cursus van 8 maanden is drie keer aangeboden, de eerste keer in het studiejaar 2000/2001. Met de cursisten is vooraf overeengekomen dat zij na het voltooien van de cursus een bepaalde periode in de eerste lijn zullen werken (zo niet, dan dienen ze (een deel van) de studiekosten terug te betalen). Aan het NIVEL is gevraagd om het rendement van de cursus te evalueren. Centraal daarin staat de vraag hoeveel van de verloskundigen die de applicatiecursus gevolgd hebben in 2005 nog in Nederland werkzaam

zijn, al dan niet in een eerstelijns praktijk. Daarnaast wil de KNOV weten wat hun redenen waren om in Nederland te willen werken en om de applicatiecursus te gaan volgen, in wat voor functie ze nu werkzaam zijn, hoe zij het werk ervaren en wat voor hen redenen zijn om in Nederland te blijven werken of toch weer te vertrekken.

Methode

Alle gediplomeerden van de eerste (n=20) en de tweede (n=19) applicatiecursus hebben drie keer een vragenlijst ontvangen, in 2003, in 2004 en in 2005. De gediplomeerden van de derde applicatiecursus (n=19) hebben twee keer een vragenlijst ontvangen, in 2004 en 2005. Een eerder verslag over dit onderzoek, met resultaten van de eerste vragenlijst, is in december 2003 in dit tijdschrift gepubliceerd^[2].

In de opeenvolgende vragenlijsten zijn de volgende onderwerpen aan bod gekomen:

- de persoonlijke achtergrond: land

waar men is geboren/opgegroeid, land waar men is opgeleid tot verloskundige, werkervaring voorafgaand aan het volgen van de applicatiecursus en de redenen om naar Nederland te komen, in Nederland te willen werken, de applicatiecursus te gaan volgen

- soort functie, inhoud en omvang ervan direct na afsluiten van de applicatiecursus en twee (voor de derde jaargroep) tot vier jaar (voor de eerste jaargroep) erna
- het verschil tussen hun functie in Nederland en de functie van verloskundige in het land waar ze hun verloskundediploma gehaald hebben
- oordeel over de applicatiecursus
- mate van werkverdoening en ervaren werkdruk
- toekomstplannen, redenen om als verloskundige in Nederland te willen (blijven) werken of juist niet

Over het verschil tussen de functie van verloskundige hier en in het buitenland en het oordeel over de

applicatiecursus is al eerder gerapporteerd in dit tijdschrift^[3]. Die aspecten zullen daarom hier buiten beschouwing gelaten worden.

Resultaten

Achtergrond van de cursisten

Van de 55 verloskundigen die de eerste vragenlijst na afsluiting van de applicatiecursus hebben ingevuld, hebben 21 (38%) de Nederlandse nationaliteit. Bijna evenveel, namelijk 18 (33%), komen uit België en 12 (22%) komen uit Duitsland. De overige vier komen uit vier verschillende landen. Hun leeftijd varieert van 23 tot 51 jaar en 34 van de 55 (62%) zijn niet werkzaam geweest als verloskundige in het land waar ze hun opleiding gevolgd hebben. De reden waarom ze naar Nederland zijn gekomen zijn samengevat in tabel 2. Er konden meerdere redenen aangekruist worden, maar ook werd gevraagd aan te geven welke daarvan de doorslaggevende reden was geweest.

Het willen werken in Nederland en het feit dat er een applicatiecursus werd aangeboden zijn belangrijke en veelal doorslaggevende redenen geweest om naar Nederland te

komen. De mogelijkheid om thuisbevellingen te doen en onvrede met het systeem van verloskundige zorg elders bleken sterke argumenten te zijn om hier te willen werken en men zag het belang in van het volgen van een cursus om voldoende kennis op te doen over het Nederlandse systeem, voor men hier werkzaam kan zijn.

Soort functie

Van de 53 verloskundigen met een buitenlands diploma, die tussen 2001 en 2003 de applicatiecursus hebben voltooid en de vragenlijst van 2005 hebben ingevuld, zijn er in 2005 nog 43 (81%) in Nederland werkzaam, van wie 41 in de eerste lijn en 2 in een ziekenhuis. Van de 41 die in de eerste lijn werkzaam zijn, hebben 17 zich als zelfstandige aangesloten bij een maatschap, heeft één zich als solist gevestigd, werken vier met een zelfstandigheidsverklaring maar zonder eigen praktijk en werken 19 in loondienst, meestal bij een maatschap van verloskundigen of bij de Stichting ThuisBevallen Nederland. Dat betekent dat deze verloskundigen tot nog toe vaker in Nederland en vaker in de eerste lijn zijn blijven werken dan verlos-

kundigen met een buitenlands diploma die in de jaren daarvoor naar Nederland waren gekomen. Direct na het afsluiten van de applicatiecursus waren op één na alle verloskundigen die de eerste vragenlijst hebben ingevuld (n=55), zoals afgesproken, werkzaam in de eerste lijn, van wie zes als zelfstandig gevestigde verloskundige en 48 als verloskundige in loondienst of als waarnemster (van wie 9 met een zelfstandigheidsverklaring). Ruim een jaar na afsluiting van de applicatiecursus zijn er zeven niet meer (in Nederland) werkzaam en is er één in Nederland intramuraal gaan werken (zie tabel 3). De overigen werken op dat moment nog steeds in de eerste lijn. In 2005 blijken er opnieuw enkelen uit Nederland vertrokken te zijn, maar van degenen die nog steeds in Nederland werken, werkt vrijwel iedereen in de eerste lijn en heeft bijna de helft de stap gewaagd om zich als zelfstandig verloskundige te vestigen.

Hoewel het dus nog steeds zo is dat deze verloskundigen eerder stoppen met werken of uit Nederland vertrekken dan de in

Tabel 3. Functie van verloskundigen direct na afsluiting van de applicatiecursus, ongeveer een jaar later en in 2005

functie	direct na afsluiting van de applicatiecursus		ruim een jaar na afsluiting van de applicatiecursus		in voorjaar 2005	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
zelfstandig gevestigd	6	10%	15	26%	18	31%
in loondienst of waarnemer	48	83%	32	55%	23	40%
Totaal in eerste lijn	54	93%	47	81%	41	71%
intramuraal	-	-	1	2%	2	3%
Totaal in Nederland	54	93%	48	83%	43	74%
niet werkend in Nederland	1	2%	7	12%	10	17%
onbekend	3	5%	3	5%	5	9%
Totaal	58	100%	58	100%	58	100%

WETENSCHAP

Nederland opgeleide verloskundigen, blijven ze veel vaker in de eerste lijn werken dan de in het buitenland opgeleide verloskundigen die geen applicatiecursus gevolgd hebben (zie ter vergelijking tabel 1).

Werkvoldoening en werkdruk

Om inzicht te krijgen in de manier waarop deze verloskundigen hun werk ervaren, zijn in de laatste vragenlijst twee vragen met betrekking tot werkvoldoening en ervaren werkdruk voorgelegd. Dit zijn bestaande schalen, die vaker in onderzoek gebruikt worden^[3]. In de onderstaande tabel zijn de resultaten weergegeven van de verloskundigen die in Nederland werkzaam zijn (N = 43). Hoe lager de score, hoe meer men het eens is met de gegeven uitspraak. Een schaal-score van 4 of 5 duidt op een (relatief) hoge werkdruk en (relatief) weinig voldoening in het werk.

Op beide schalen is de score positief: de verloskundigen ervaren hun werkdruk niet als hoog en ze hebben veel voldoening in hun werk. Deze scores zijn vergelijkbaar met de scores zoals gevonden in de Monitor Verloskundige Zorgverlening 2004^[4].

Belangrijkste beweegredenen om wel of niet in Nederland te willen blijven werken

Op de open vragen wat de belangrijkste overwegingen zijn om als verloskundige wel of niet in Nederland te blijven werken of opnieuw in Nederland te gaan werken, is zeer uitgebreid geantwoord. Voor sommigen is het feit dat ze zelf Nederlandse zijn of een relatie hebben met een Nederlander de doorslaggevende reden om hier te blijven werken. Maar wat vooral genoemd wordt, in uiteenlopende bewoordingen, is het unieke van het Nederlandse

systeem, de veelzijdigheid en afwisseling van het werk, de thuisbevalling, de volledigheid van de zorg, vanaf ongeveer de 12e week van de zwangerschap tot na het kraambed, de collegialiteit, de goede samenwerking en verstandhouding met andere zorgverleners en (door een enkeling genoemd) de goede werkomstandigheden en het goede inkomen.

Het verdwijnen van de thuisbevalling, het beperken van de zelfstandigheid van de verloskundige, of meer in het algemeen het verslechteren (meer medicalisering, meer bureaucrativering) van het Nederlandse systeem zou voor veel van deze verloskundigen een reden zijn om niet meer in Nederland als verloskundige te willen werken. Maar het meest genoemd zijn toch persoonlijke redenen: (terug)verhuizen naar het buitenland om dicht bij de familie te zijn, een partner die niet in Nederland wil

Tabel 4. Ervaren werkdruk en algemene werkvoldoening

Ervaren werkdruk:	aantal verloskundigen	score*
Gemiddelde schaal-score (Cronbach's alpha: 0,74)	42	2,0
1. Ik heb voldoende tijd voor de cliënt om goede zorg te kunnen verlenen	43	2,2
2. De hoeveelheid tijd die ik besteed aan administratief werk is redelijk en ik weet zeker dat de cliënten er niet onder te lijden hebben	43	2,0
3. Ik heb genoeg mogelijkheden om problemen betreffende cliënten te bespreken met collega's	42	1,8
4. Ik heb voldoende tijd beschikbaar voor directe cliëntenzorg	43	1,9
5. Ik denk niet dat ik beter zou functioneren als het minder druk was	43	2,2
Algemene werkvoldoening:	aantal verloskundigen	score*
Gemiddelde schaal-score (Cronbach's alpha: 0,81)	41	1,6
0. Het werk dat ik hier doe is erg zinvol voor me.	43	1,4
1. Mijn werk geeft mij veel voldoening	43	1,4
2. Over mijn huidige werk ben ik enthousiast	43	1,7
3. Mijn huidige werk geeft mij een goede kans te laten zien wat ik waard ben	43	1,6
4. Het laatste jaar is mijn werk interessanter geworden	43	2,6
5. Ik vind mijn werk eentonig#	42	4,6
6. Mijn werk is van dien aard dat het waard is om je er voor in te spannen	41	1,3

* 1 = helemaal mee eens, 5 = helemaal niet mee eens

= voor berekening van de schaal-score is deze score omgedraaid (5=1, 4=2)

wonen, zelf zwanger worden, de moeilijke combinatie werk – vrije tijd. Daarnaast blijken sommigen toch ook moeite te hebben met het Nederlandse systeem: de grote verantwoordelijkheid van de verloskundige, de 24-uurs diensten, de krappe tijdsplanning waardoor volgens hen er relatief weinig tijd en energie is voor echt goede begeleiding, het na een zwangerschap weer zo snel aan het werk moeten. Er zijn echter ook positieve redenen genoemd, namelijk het willen bijdragen aan een betere verloskundige zorg in andere landen, met name ontwikkelingslanden, het elders onderwijs willen geven in de verloskunde en de hier opgedane ervaring elders willen uitdragen.

Conclusie

Uit deze evaluatie blijkt dat verloskundigen die de applicatiecursus gevolgd hebben, in vergelijking met verloskundigen die vóór 1999 een gelijkstelling hebben gekregen, veel vaker na enkele jaren nog in Nederland werkzaam zijn en ook veel vaker in de eerste lijn werken. Wat dat betreft is het doel van de applicatiecursus bereikt: de verloskundigen zijn goed in staat gebleken om zich een eigen plek te verwerven als eerstelijns verloskundige. Het feit dat de applicatiecursus werd aangeboden in een tijd waarin de vraag naar verloskundigen groot was, heeft er ongetwijfeld toe bijgedragen dat de afgestudeerden geen probleem hadden om een baan in de eerste lijn te vinden. Deze timing was dan ook niet toevallig: om iets te doen aan het tekort aan eerstelijns verloskundigen werd in 2000/2001 de opleidingscapaciteit voor verloskundigen bijna verdubbeld: van 120 naar 220. Maar omdat het vier jaar zou duren voordat daar iets van te merken zou zijn op de arbeidsmarkt (de opleiding tot verloskundige

duurt vier jaar) is de applicatiecursus voor verloskundigen met een buitenlands diploma opgezet. Daarmee zouden er immers al in het eerstvolgende jaar zo'n twintig extra verloskundigen bij komen. Hoewel de applicatiecursus inmiddels gestopt is, is de ervaring van deze cursisten van groot belang bij een eventuele beslissing over hervatting ervan. Vanwege het unieke Nederlandse systeem zullen er steeds verloskundigen uit het buitenland blijven komen die belangstelling hebben om hier te werken. De ervaringen uit het verleden waren dat het voor hen bijzonder moeilijk is om aansluiting te vinden bij de Nederlandse collega's, juist in de eerste lijn, vanwege de grote verschillen in werkwijze en vaardigheden. De conclusie uit dit onderzoek is dat de applicatiecursus een uitstekende manier is geweest om verloskundigen die in het buitenland zijn opgeleid vertrouwd te maken met het Nederlandse systeem en hen de bekwaamheden en specifieke vaardigheden te leren die noodzakelijk zijn om in dit systeem te kunnen functioneren. Gebleken is dat ook na drie of vier jaar de meesten nog steeds in de eerste lijn werkzaam zijn en zich een eigen plaats veroverd hebben in het Nederlandse gezondheidszorgsysteem. □

Literatuur

1. Hingstman L (en anderen) *Cijfers uit de registratie van verloskundigen. (meerdere jaren) Utrecht, NIVEL.*
2. Wiegers T. (2003) *In het buitenland opgeleid, in Nederland werken? Tijdschrift voor Verloskundigen 2003 (28): 612-6.*
3. Arts S, Kersten H, Kerkstra A. (1997) *Werken in de gezinsverzorging. LCVV, NIVEL, De Tijdstroom, Utrecht.*
4. Wiegers TA, Janssen BM. (2005) *Monitor Verloskundige Zorgverlening. Rapportage vierde meting, najaar 2004. Utrecht, NIVEL.*

Alle medewerkers aan de applicatiecursus mogen trots zijn op de behaalde resultaten van de applicatiecursus. De eerste drie cursussen zijn gesubsidieerd door VWS, hierna besloot VWS geen vervolgsubsidie te verlenen. Buiten de drie applicatiecursussen waarover in dit artikel wordt gesproken, is er nog een vierde applicatiecursus geweest. De vorm van de vierde applicatiecursus in 2003-2004 week af van de voorgaande drie. De vierde applicatiecursus was een leer-werktraject van zes maanden. Cursisten verbonden zich aan het begin van de cursus minimaal 2,5 jaar aan één praktijk. Ondanks de interesse bleek dit een groot struikelblok te zijn. De zorgverzekeraars financierden de cursus en de deelnemende praktijken gaven een stagevergoeding aan de cursisten. Uiteindelijk hebben zeven cursisten de vierde applicatiecursus afgerond. Deze zeven afgestudeerden zijn niet in het onderzoek geïnccludeerd. In 2004 is de KNOV definitief gestopt met het aanbieden van de applicatiecursus. De cursus was financieel niet verantwoord bij een minimale deelname. Aan de initiële opleidingen is gevraagd of zij een cursusaanbod willen verzorgen. De KNOV krijgt nog steeds veel vragen van in het buitenland opgeleide verloskundigen die graag in Nederland willen gaan werken. Sinds de EU is uitgebreid, zijn ook deze verloskundigen bevoegd om in Nederland te werken, maar de huidige arbeidsmarkt werkt niet in hun voordeel. Om deze verloskundigen te bekwamen voor het Nederlandse verloskundige systeem hebben de initiële opleidingen in Maastricht, Rotterdam en Amsterdam/Groningen een cursus ontwikkeld die in 2006 van start zal gaan.

Inger Aalhuizen